

УДК 615.12:614.25

<https://doi.org/10.24959/sphhcj.21.210>

Л. В. ГАЛИЙ, Т. Ф. МУЗИКА

Національний фармацевтичний університет
Міністерства охорони здоров'я України, м. Харків

ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ПРОФЕСІЙНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА КОРДОНОМ

Мета: вивчення міжнародного досвіду діяльності організацій професійного фармацевтичного самоврядування (ОПФС) з питань професійного захисту спеціалістів фармації (СФ) та можливості його використання в умовах України.

Матеріали та методи: порівняльний аналіз діяльності ОПФС, дані офіційних сайтів і наукової літератури.

Результати досліджень. Установлено, що за кордоном держава створює нормативно-правове регулювання діяльності ОПФС. Саме держава бере на себе відповідальність за діяльність фармацевтичної галузі та перелік повноважень для ОПФС за усіма напрямками її діяльності. В Україні професійні асоціації долучаються до виконання цих питань, але відсутність урегулювання відносин з органами управління ускладнює їх виконання. На протязі останніх років вивчаються засади формування і функціонування ОПФС, взаємовідносин не тільки з органами управління, а й з окремими спеціалістами (фізичними і юридичними особами). На сьогодні кожна асоціація обирає самостійно свої напрямки його виконання, оскільки немає чіткого розподілу повноважень.

Висновки. За результатами досліджень закордонного досвіду встановлено, що основним завданням ОПФС є захист прав та інтересів СФ, надання юридичних та економічних консультацій, підтримка безперервного професійного розвитку СФ, питання професійної етики, пропагування та підвищення ролі фармацевтів у сфері охорони здоров'я тощо. Такі дослідження можуть бути використані для врегулювання діяльності ОПФС.

Ключові слова: організації професійного фармацевтичного самоврядування; спеціалісти фармації; фармацевтичні заклади; професійна діяльність.

L. V. GALIY, T. F. MUZYKA

National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine, Kharkiv

THE RESEARCH OF ACTIVITIES OF PROFESSIONAL PHARMACEUTICAL SELF-GOVERNMENT ORGANIZATIONS ABROAD

Aim. To study the international experience of the activities of professional pharmaceutical self-government organizations (OPFS) on the issues of professional protection of pharmacy specialists (PS) and the possibility of its use in Ukraine.

Materials and methods. During the research, a comparative analysis of the OPFS activities, data from official sites, scientific literature were used.

Results. It has been found that abroad the state creates legal regulation of the OPFS activities. It is the state that takes responsibility for the activities of the pharmaceutical industry and for the list of powers for OPFS in all areas of its activities. In Ukraine, professional associations are involved in the implementation of these issues, but the lack of regulation of their relations with the governing bodies complicates their implementation. Over the past years, the foundations of the formation and functioning of OPFS, the relationship not only with the management bodies, but also with individual specialists (individuals and legal entities) have been studied. In modern conditions, each association chooses its own directions of its implementation independently since there is no clear distribution of powers.

Conclusions. According to the results of the foreign experience studies, it has been found that the main task of OPFS is to protect the rights and interests of PS, provide legal and economic advice, support the continuous professional development of PS, consider the issues of professional ethics, promote and increase the role of pharmacists in the healthcare sector, etc. These studies can be used to regulate the activities of OPFS.

Key words: professional pharmaceutical self-government organizations; pharmacy specialists; pharmaceutical institutions; professional activities

Л. В. ГАЛИЙ, Т. Ф. МУЗИКА

*Національний фармацевтичний університет Міністерства здравоохоронення
України, г. Харьков*

ИССЛЕДОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ ЗА РУБЕЖОМ

Цель: изучение международного опыта деятельности организаций профессионального фармацевтического самоуправления (ОПФС) по вопросам профессиональной защиты специалистов фармации (СФ) и возможности его использования в условиях Украины.

Матеріали і методи: порівняльний аналіз діяльності ОПФС, дані офіційних сайтів і наукової літератури.

Результати досліджень. Встановлено, що за кордоном держава створює нормативно-правове регулювання діяльності ОПФС. Саме держава бере на себе відповідальність за діяльність фармацевтичної галузі і за перелік повноважень для ОПФС по всіх напрямках її діяльності. В Україні професійні асоціації приймають виконання цих питань, але відсутність регулювання відносин з органами управління ускладнює їх виконання. На останні роки досліджуються основи формування і функціонування ОПФС, взаємовідносин не тільки з органами управління, а і з окремими фахівцями (фізичними і юридичними особами). В сучасних умовах кожна асоціація вибирає самостійно свої напрями їх виконання, оскільки немає чіткого розподілу повноважень.

Висновки. По результатам досліджень зарубіжного досвіду встановлено, що основною задачею ОПФС є захист прав і інтересів СФ, надання юридичних і економічних консультацій, підтримка неперервного професійного розвитку СФ, питання професійної етики, пропаганда і підвищення ролі фармацевтів в сфері охорони здоров'я і тому подібне. Такі дослідження можуть бути використані для регулювання діяльності ОПФС.

Ключові слова: організації професійного фармацевтичного самоуправління; фахівці фармацевтичної галузі; фармацевтичні установи; професійна діяльність.

Постанова проблеми. На сьогодні в Україні досліджується доцільність створення ОПФС з урахуванням особливостей фармацевтичної діяльності, деякі з них унеможливають передачу повноважень громадським організаціям, тому визначення переліку повноважень ОПФС є основоположним, до того ж, на думку фармацевтичної спільноти, у жодному разі ОПФС не має стати додатковим контролювальним органом у фармацевтичній галузі, а отже, вивчення цієї теми є необхідним і актуальним завданням [1-4]. Тобто доцільним є вивчення досвіду діяльності ОПФС за межами України [5, 6]. Фактично це і стало об'єктом нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження з питань саморегулювання професійної діяльності щодо їх конституційності здебільшого проводили фахівці з юриспруденції, зокрема В. М. Пашков [2, 3]. Відносно фармацевтичної діяльності дослідження охоплюють питання ролі ОПФС у процесі суспільного регулювання її розвитку науковцями: Б. П. Громовик, О. Б. Панькевич [2, 7], А. С. Немченко, І. В. Сушаріна, В. М. Хоменко [4, 8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні найголовнішою проблемою існування ОПФС є визначення принципів його діяльності та переліку повноважень, які можуть бути передані державними регулювальними органами ОПФС. На основі цього ОПФС змогли б представляти професійні інтереси СФ перед органами управління. Для вирішення цих питань в Україні важливими є дослідження правових, організаційних складових діяльності ОПФС. Тут доцільне дослідження

міжнародного досвіду з питань регулювання діяльності та співпраці ОПФС із державними органами управління, насамперед: захист професійних прав та інтересів, консолідація професійної спільноти, підвищення престижності професії, участь в управлінні галуззю тощо.

Формування цілей статті. Вивчення міжнародного досвіду діяльності ОПФС, дослідження їх участі у професійному захисті СФ, конкретизації їх повноважень.

Викладення основного матеріалу дослідження. Результати дослідження показали, що ОПФС за кордоном стали осередками для обговорення та вирішення проблем фармацевтичної діяльності. Практично всі країни ЄС мають незалежні саморегулювальні органи за професіями [5]. Є держави, що мають досвід діяльності ОПФС уже понад 100 років [6]. В одних країнах участь в ОПФС є обов'язковою, в інших добровільною, але об'єднаним є те, що ОПФС існують не тільки за рахунок членських внесків, а здебільшого за рахунок надання послуг (проведення майстер-класів, семінарів, конференцій, консультацій тощо). Професійний захист інтересів СФ часто стає вирішальним для участі в ОПФС за умов добровільного членства.

Для дослідження нами були обрані деякі країни з розвинутими ОПФС (табл. 1).

Із табл. 1 видно, що базовими питаннями, якими займаються ОПФС, є соціальний захист СФ, освітній рівень, дотримання умов діяльності суб'єктів господарювання у фармацевтичній галузі.

На окрему увагу заслуговує дослідження діяльності ОПФС у США, оскільки вони

Таблиця 1

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ОПФС ЗА КОРДОНОМ

Країна та ОПФС	Членство	Напрями діяльності ОПФС
Польща. Аптечна палата	Обов'язкове	Реєстри, професійна відповідальність, соціальний захист, освітній рівень СФ, ліцензування професійної діяльності
Чехія. Асоціації працівників охорони здоров'я	Обов'язкове	Іспити у лікарів, рівень освіти, кваліфікаційні вимоги, безперервне навчання
Німеччина. Федеральний союз німецьких фармацевтичних асоціацій, ABDA (Bundesvereinigung Deutscher Apothekerverbände – Federal Union of German Associations of Pharmacists) 17 Фармацевтичних палат (Federal Chamber of Pharmacists (BAK)), 17 Німецьких асоціацій фармацевтів (German Pharmacists' Association (DAV))	Обов'язкове	BAK: політичні інтереси СФ, освітній рівень, професійне право, безпека та якість DAV: представництво інтересів німецьких власників аптек
Великобританія. RPS (Royal Pharmaceutical Society – Фармацевтична професійна організація Великобританії), GPhC (General Pharmaceutical Council – Генеральна фармацевтична рада)	Не обов'язкове	Соціальний захист, безперервне навчання, фармацевтична допомога, кваліфікаційні вимоги, акредитація для освітніх фармацевтичних установ, тренінги; реєстр фармацевтів, стандарти поведінки в аптеці, етика, соціальні питання
Казахстан. Асоціація підтримки і розвитку фармацевтичної діяльності	Не обов'язкове	Погоджувальна, зв'язувальна роль між різними ланками фармації, учасники експертних і громадських рад при міністерствах, відомствах, атестаційних комісії; прес-конференції, круглі столи, інформаційно-пояснювальна робота серед СФ тощо
США. Фармацевтичні асоціації різного напрямку (27 асоціацій)	Обов'язкове	Безперервне навчання, наука, акредитація, підвищення кваліфікації, захист фармацевтів, госпітальних фармацевтів, сертифікація ліцензованих фармацевтів, інтереси мережевих, незалежних роздрібних аптек тощо

були засновані одними з перших та розпочали активно захищати та представляти інтереси СФ. Зокрема Американська асоціація фармацевтів (American Pharmacists Association (APhA)) – асоціація національного масштабу, була заснована в 1852 р. і до цього часу відіграє значну роль у фармацевтичній діяльності [6]. На рис. наведені основні напрями її діяльності. Зазначимо, що у 1939 р. в APhA був створений окремий підрозділ госпітальних фармацевтів.

Мета існування APhA – підтримка професійної практики фармацевтів у закладах охорони здоров'я, представлення інтересів фармацевтів, які є постачальниками послуг з догляду за пацієнтами в умовах невідкладної

й амбулаторної допомоги, надає єдиний доступний на національному рівні ресурс для інформації про наявність ЛЗ у США.

Отже, у США на протязі багатьох років асоціації фармацевтів пропагують і підтримують діяльність СФ з питань розробки, втілення і контролю за виконанням професійних стандартів будь-якого напрямку фармації. Окрім цього, фахівці об'єднуються для участі у розробці міжнародних стандартів діяльності СФ [6].

Окремо заслуговує на увагу діяльність загальноєвропейських фармацевтичних асоціацій, які представляють інтереси фармацевтів усіх країн ЄС [5]. Їх напрями діяльності узагальнені нами у табл. 2.

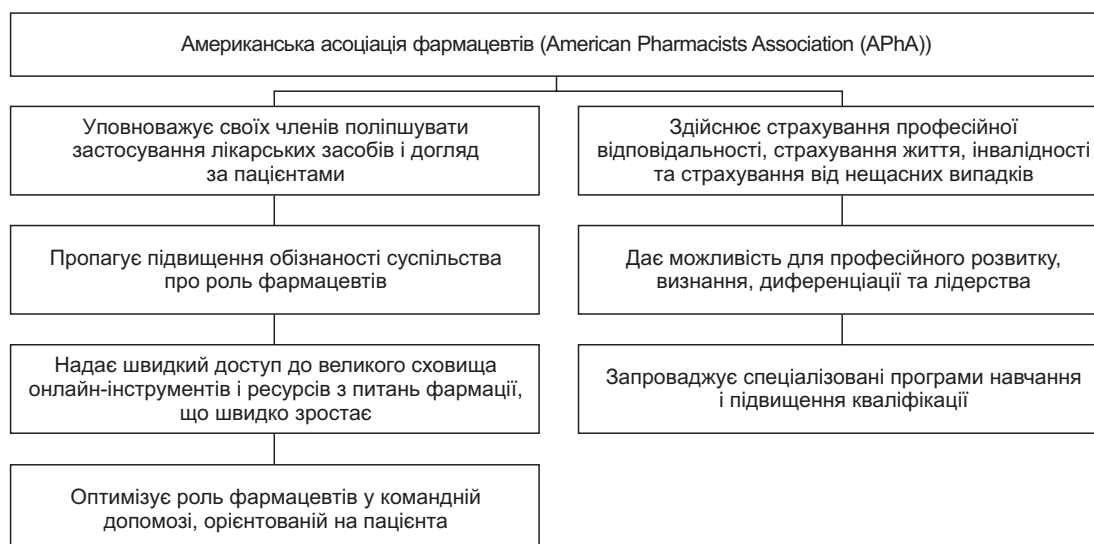

Рис. Основні напрямки діяльності APhA

Таблиця 2

РОЛЬ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ АСОЦІАЦІЙ

Назва	Напрями діяльності
Міжнародна фармацевтична федерація (International Pharmaceutical Federation або Fédération Internationale Pharmaceutique (FIP)) є найбільшою міжнародною федерацією, яка представляє фармацевтів і науковців у галузі фармації	Сприяє просвіті та науковим дослідженням фармацевтів у загальних сферах створення, виробництва, поширення і застосування ЛЗ для людей та / або тварин
Фармацевтична група ЄС (Pharmaceutical Group of the European Union (PGEU)) – європейська асоціація, що представляє інтереси понад 400 тис. фармацевтів із 33 європейських країн	Підвищує роль фармацевта як ключового фахівця в галузі охорони здоров'я, робить внесок у покращання здоров'я спільноти, представляє інтереси фармацевтів, що працюють з рецептурним та безрецептурним відпуском ЛЗ, із амбулаторними пацієнтами у формуванні законодавчих і політичних ініціатив на рівні ЄС
Європейська асоціація фармацевтів, що працюють з рецептурним та безрецептурним відпуском ЛЗ, із амбулаторними пацієнтами в Європі (European Association of Employed Community Pharmacists in Europe (EPhEU)) – перша європейська організація, що представляє інтереси фармацевтів-практиків, які працюють з рецептурним та безрецептурним відпуском ЛЗ, із амбулаторними пацієнтами	Допомагає міжнародному співробітництву національних організацій, що представляють фармацевтів-практиків ЄС, що працюють з рецептурним та безрецептурним відпуском ЛЗ, із амбулаторними пацієнтами, забезпечує безперервне підвищення кваліфікації фармацевтів, поліпшує загальні професійні умови в Європі, зокрема і шляхом участі в законодавчих процесах, представляє професійні, юридичні, соціальні, соціально-політичні та культурні інтереси фармацевтів-практиків в Європі, що працюють з рецептурним та безрецептурним відпуском ЛЗ, із амбулаторними пацієнтами
Європейська асоціація госпітальних фармацевтів (European Association of Hospital Pharmacists (EANP)) представляє інтереси понад 21 тис. госпітальних фармацевтів у 35 європейських країнах і є єдиною асоціацією національних організацій, що представляють госпітальних фармацевтів на європейському та міжнародному рівнях	Представляє і розвиває професію госпітальних фармацевтів в Європі, прагне розвивати госпітальну фармацевтичну практику з метою сприяння кращого і безпечного застосування ЛЗ і медичних виробів в Європі, навчання, підготовки госпітальних фармацевтів до рівня спеціалізації і підтримки безперервного професійного розвитку; захищає інтереси європейських госпітальних фармацевтів
Європейське товариство клінічної фармації (European Society of Clinical Pharmacy (ESCP)) – міжнародна асоціація, є міжнародним лідером в просуванні якості та інновацій у сфері клінічної фармацевтичної освіти, практики і досліджень	Розробляє та застосовує раціональне належне застосування ЛЗ медичних виробів, підвищує цінність і вплив послуг клінічних фармацевтів серед медичних працівників, наукових співтовариств, органів охорони здоров'я та громадськості

Із табл. 2 видно, що європейські асоціації всебічно намагаються охопити не тільки сферу діяльності СФ, а й її спеціалізацію.

Результати дослідження закордонного досвіду діяльності ОПФС показують, що захист діяльності та прав СФ проводиться за усіма напрямками: освітній і науковий процес; контроль якості ЛЗ; оптова та роздрібна реалізація ЛЗ; виробництво ЛЗ, законодавчий супровід. Здійснюється контроль за безперервним професійним навчанням (розвитком); обговорюються професійні питання у спеціалізованих виданнях, які висвітлюють досягнення та нові розробки; проводиться інформаційно-пояснювальна робота, консультації тощо [5, 6].

До обговорення професійних питань залучаються працівники наукових установ та закладів фармацевтичної освіти, провідні спеціалісти практичної фармації, фахівці з економіки, юриспруденції тощо.

Головними умовами залучення ОПФС до питань професійного захисту СФ за кордоном є їх нормативно-правове регулювання, визначене державою, саме держава бере на себе відповідальність за перелік повноважень для ОПФС. На сьогодні в Україні дослідження цих питань спрямовано в іншу площину, зокрема останні опрацювання положень перспективного законодавства «Про самоврядування медичних професій в Україні» свідчать про недосконалість вирішення професійних питань, виникнення суперечності і непрозорості в їх виконанні та унеможливають реалізацію концепції самоврядування професійної діяльності СФ. Тому виникає необхідність урегулювання усіх деталей функціонування ОПФС, без якого є вірогідність появи нового контролювального органу [5, 6].

Отже, аналіз показує, що упровадження фармацевтичного самоврядування – це крок до розвитку фармацевтичної галузі, який потребує визначення у завданнях та умовах діяльності ОПФС за усіма складовими діяльності фармацевтичної галузі. Питання про удосконалення й оптимізацію діяльності СФ є перманентним процесом, тому є невичерпним і в межах України через зміни

умов діяльності, законодавства тощо. Можливість залучення ОПФС торкається фактично усіх її аспектів, також і питання соціального захисту (тривалість робочого часу, пільги за роботу в шкідливих умовах, надання додаткових відпусток, оплата фармацевтичних послуг тощо) [1, 4]. Питання престижності та фаховості професії є багатограним комплексом заходів: належний освітній рівень, наукова та практична діяльність; виробництво ЛЗ; інформаційне забезпечення у спеціалізованих виданнях з питань нових розробок і досягнень, консультацій, пояснень законодавчого супроводу тощо [4, 7, 8].

Висновки. Дослідження закордонного досвіду показують, що основні завдання ОПФС можна визначити за такими напрямками:

- проведення консультацій з економічних, юридичних питань;
- представництво в державних та місцевих органах влади з аналізу й розробки рекомендацій та проєктів до удосконалення нормативно-правового регулювання за усіма складовими фармацевтичної діяльності, урегулювання соціальних, економічних питань і гарантій тощо;
- участь в організації та дотримання безперервного професійного розвитку СФ;
- проведення конференцій, майстер-класів із професійних питань;
- очолення та вирішення питань професійної етики;
- пропагування та підвищення ролі фармацевтів у сфері охорони здоров'я тощо.

Чітке обґрунтування принципів та критеріїв ефективності функціонування, визначення переліку повноважень, які можуть бути передані державою ОПФС, дає можливість таким організаціям представляти інтереси фармації за усіма складовими її діяльності перед органами управління, бути експертами, координаторами професійної діяльності СФ та унеможливує існування додаткового контролювального органу.

Перспективи подальших досліджень. Участь у підготовці нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ОПФС в Україні.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

1. Громовик Б. П., Панькевич О. Б. Історіогенез саморегулювання фармацевтичної діяльності на теренах України. *Фармацевтичний часопис*. 2020. № 3. С. 60–69. DOI: <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2020.3.11427>.
2. Пашков В. М. Перспективи медичного та фармацевтичного самоврядування в Україні. *Щотижневик «Аптека»*. 2020. № 35 (1256). URL: <https://www.apteka.ua/article/562488>.
3. Пашков В. М. Про побудову корупційної складової у системі професійного розвитку фахівців охорони здоров'я. *Щотижневик «Аптека»*. 2020. № 48 (1269). URL: <https://www.apteka.ua/article/61844>.
4. Сушарина І. В., Немченко А. С., Хоменко В. М. Визначення пріоритетних напрямків удосконалення державного та суспільного регулювання у фармації. *Фармацевтичний часопис*. 2017. № 1. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2017.1.7529>.
5. Бондарчук І. Фармацевтические ассоциации ЕС – коротко о главном. *Еженедельник «Аптека»*. 2018. № 31 (1152). URL: <https://www.apteka.ua/article/466954>.
6. Бондарчук І. Роль профессиональных ассоциаций в фармации – мировая практика. *Еженедельник «Аптека»*. 2018. № 30 (1151). URL: <https://www.apteka.ua/article/466293>.
7. Громовик Б. П., Панькевич О. Б. Структуризація чинників впливу на становлення інституту саморегулювання фармацевтичної практики в Україні. *SCIENCE AND LIFE*. 2017. № 11. С. 205–212. URL: https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/SCIENCE_AND_LIFE_N79.pdf.
8. Сушарина І. В., Немченко А. С., Хоменко В. М. Оцінювання ефективності діяльності фармацевтичних громадських організацій із використанням анкетного опитування фахівців. *Фармацевтичний журнал*. 2017. № 1. С. 11–19. DOI: <https://doi.org/10.32352/0367-3057.1.17.02>.

References

1. Hromovyk, B. P., Pankevych, O. B. (2020). *Farmatsevychnyi chasopys*, 3, 60–69. doi: <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2020.3.11427>.
2. Pashkov, V. M. (2020). *Shchotyzhnevyyk "Apteka"*, 35 (1256). Available at: <https://www.apteka.ua/article/562488>.
3. Pashkov, V. M. (2020). *Shchotyzhnevyyk "Apteka"*, 48 (1269). Available at: <https://www.apteka.ua/article/61844>.
4. Susharyna, I. V., Nemchenko, A. S., Khomenko, V. M. (2017). *Farmatsevychnyi chasopys*, 1, 38–44. doi: <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2017.1.7529>.
5. Bondarchuk, I. (2018). *Shchotyzhnevyyk "Apteka"*, 31 (1152). Available at: <https://www.apteka.ua/article/61844>.
6. Bondarchuk, I. (2018). *Shchotyzhnevyyk "Apteka"*, 30 (1151). Available at: <https://www.apteka.ua/article/61844>.
7. Hromovyk, B. P., Pankevych, O. B. (2017). *SCIENCE AND LIFE*, 11, 205–212. Available at: https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/SCIENCE_AND_LIFE_N79.pdf.
8. Susharyna, I. V., Nemchenko, A. S., Khomenko, V. M. (2017). *Farmatsevtichnyi zhurnal*, 1, 11–19. doi: <https://doi.org/10.32352/0367-3057.1.17.02>.

Відомості про авторів:

Галій Л. В., професорка, докторка фармацевтичних наук, директорка Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<http://orcid.org/0000-0003-2594-2590>). E-mail: larisa_galiy@ukr.net

Музыка Т. Ф., кандидатка фармацевтичних наук, доцентка кафедри управління та економіки фармації Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<http://orcid.org/0000-0002-7516-2296>). E-mail: muztom53@ukr.net

Information about authors:

Galiy L. V., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor, director of the Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<http://orcid.org/0000-0003-2594-2590>). E-mail: larisa_galiy@ukr.net

Muzyka T. F., Candidate of Pharmacy (Ph.D.), associate professor of the Department of Management and Economics of Pharmacy, the Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<http://orcid.org/0000-0002-4533-2370>). E-mail: svzhadkopharm@gmail.com

Сведения об авторах:

Галій Л. В., профессор, доктор фармацевтических наук, директор Института повышения квалификации специалистов фармации, Национальный фармацевтический университет Министерства здравоохранения Украины (<http://orcid.org/0000-0003-2594-2590>). E-mail: larisa_galiy@ukr.net

Музыка Т. Ф., кандидат фармацевтических наук, доцент кафедры управления и экономики фармации Института повышения квалификации специалистов фармации, Национальный фармацевтический университет Министерства здравоохранения Украины (<http://orcid.org/0000-0002-7516-2296>). E-mail: muztom53@ukr.net

Надійшла до редакції 25.12.2020 р.